

Бр: 1152

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

БРОЈ 8

БЕОГРАД, МАЈА 1936

ГОДИНА I

ЖИВОТ И УМЕТНОСТ

ЛИСТ ЗА КУЛТИВИСАЊЕ ОСЕЋАЊА ЛЕПОГ

УРЕДНИК

ПЕТАР Ј. ОДАВИЋ

ИЗЛАЗИ МЕСЕЧНО

БРОЈ — 2 ДИН.

ПОЛУГОДИШЊА ПРЕТПЛАТА — 10 ДИН.

ХЕГЕМОНИЈА УНУТАРЊЕГ ЖИВОТА

Животиња се прилагођава средини уз већу или мању рефлексну активност. Прилагођавање је код ње чисто инстинктивно. Она подноси егзистенцију своју али је не ствара. Једино човек има моћи да себи живот ствара, да га интелигенцијом својом оријентише. А та моћ одмерава се према јачини његовог унутарњег живота и стога се може рећи: да узвишеност живота и унутарња крепост човекова иду паралелно. Од мизерног до богатог идеала, од стерилне до плодне активности, само је разлика између једнога унутарњег живота и другог унутарњег живота, од којих се један своди на ништа, а други се у велико развија.

Живота има само тамо, где има активности, али праве активности нема где нема плодног стварања, а плодног стварања не може бити, где нема унутарњег живота. Сва наша дела производ су снова наших, а њихова вредност као прилог универзалном животу, одређена је узвишеношћу тих снова наших. И док свако од наших дела претставља једну изоловану тачку, један пролазни тренутак, дотле снови наши претстављају сва наша дела скупа. Једно извршено дело свакако више вреди, но мисао која га је зачела, али мисао која оплођава дела, више вреди од сваког дела посебице. Остварујући каквим добрим делима вашим, какву племениту мисао вашу, ви превазилазите самога себе. Али, уносећи у свет какву плодну мисао своју, ви сте унапред превазишли све оне, који су, прихватајући вашу мисао, остварили је. У колико човек више продубљује самога себе,

у колико се више посвећује мисли. А у колико се више посвећује мисли, у колико се више прелива и више живота рађа.

Да ли је потребно рећи, да размишљање претходи активности?

Људи који верују у своју активност, врло често држе, да се размишљању подају само научари, песници и философи, у ствари сасвим излишни у очима највећег броја људи, и то мишљење расте, у колико живот захтева што краће одлуке, и што ређе часове размишљања.

Решавајући се брзо, човек воли да се на тај начин претстави као енергичан. Али се у ствари вара, пошто тиме попре очитује своју тромост. У почетку многа ситуација изгледа проста, али се компликује чим јој човек мало ближе приђе, и све већа опозиција мотива који се рађају, захтева од разума, да се са самим собом бије. Лакше је дакле избећи конфликт и прихватити бразу одлуку, која ослобођава сваке дискусије.

Сем тога, решавајући се брзо, човек држи да рукује собом, и да је „неко“. Али, и ту се вара. Никаквом наглом одлуком човек не даје доказа о томе, да зна шта хоће, на против тиме само доказује, да је играчка рутине и околности. Само док мисли човек је човек. И само под тим условом, постаје драговољни аутор својих дела. Само рефлексија спрема континуитет напора и смисао им регулише.

Мало људи размишљају, и према томе, мало је активних људи.

Размишљање, управо медитација, медитација без непосредног циља, која се радо преписује, философима, активна је и ако се не примењује на какву садашњу корист.

Баш због тога, што није скучена актуелношћу, што није ограничена, и што, тако рећи, није пригушена пролазним моментима, та је медитација богата латентном активношћу, активношћу, коју свет још не зна, али која се повећава величином своје удаљености.

Размишљати, не значи удаљавати се од спољњега света, но значи боље га упознавати. Захваљујући повучености и тишини, све се ставља на своје право место. Размишљати, значи, повећавати независност и правичност нашег суђења, јер на тај начин узимамо улогу судије, избегавајући мишљење других, избегавајући тако заблуде средине.

Ако медитација, која изгледа тако далеко од наших дела, ипак спрема дела наша, сањарење које изгледа још удаљеније од дела, инспирише их и оживљава их, чим се почне напијати на извору Лепога, и чим почне добијати облик дубоког посматрања, контемплације, тога дубоко активнога стања, и ако је његов динамизам концентрисан само у дубинама нашег бића.

У нашем дивљењу почива, чежња наша ка некој широј егзистенцији, почива ослобођење од нас самих, победа над јадима и бедом нашом и силна воља за животом. У његовом окриљу почива оно, што се аспирацијом зове. Аспирација, узбуђење, немајуничега заједничког са задовољствима и мукама нашег свакидашњег живота. У тим моментима, то јест, кад сте приправни да у своју државину узмете неки далеки објекат, који нисте у стању да опишете но га само предосећате, али који вас уздиже, привлачећи вас к себи, и кад се тако осећате узвишени над оним што је најбоље у вама, ви живо осећате своје лично благородство, и нехотећи судите о вредностима, које раздвајају у вама извесно сублимирano човечанство, од човечанства вулгарнога. Али, што је главно: осећате се понесен неодољивим ентузијазмом да волите, да радите, да стварате, то јест да живите.

Према томе, контемплација је општи, и ако латентни извор, највећег дела акција. Хтело се или не хтело се: нема друге активне плодне школе, сем васпитања у духу Лепога, и није никада активност људска ичега великога дала, што није у поезији извор свој имало. И зато се може рећи, да је свака лепа ствар поучна, јер из сваке ње, пред духом људским, зрачи парцела ослобођења и

уздишања ка неком већем животу. Природа је најкориснија васпитатељка, а Уметност је најпозитивнији начин посматрања, јер у Природи и у Уметности почива мистеријозна клица снова, која ће морати једнога дана окитити цвећем стварни живот.

Сањарење, за које би се могло рећи, да је контемплација без одређеног објекта, оправдана је баш кад се тиче наше активности, чија је по изгледу негација. Њему се човек не може обратити за савет у каквој датој ситуацији, али оно иначе има своју тачно определену улогу. По неки пут је потребно, да се еманципујемо од активне егзистенције, да би се часом у души осетили срећним, и подмлађене душе оставили се времену да нас носи. У таквим часовима буде се тајanstvene силе, што почивају у дубинама нашега бића. То су часови, у којима се личност наша, ако се може тако рећи, прелива, и којима се пријатно уљуљкујемо у забораву осталога света. И често буде, да се у нама роди по нека концепција, на коју нисмо ни мислили. Али баш иако се не роди, дух нам постаје подобнији за друге напоре и снажнији за друга дела.

Унутарњи се дакле живот јавља у најразличнијим појавама, и основа је свих плодних акција. На тај се живот све своди, и све што на земљи има вредности, има се унутарњем животу захвалити.

* *

Из царства унутарњег живота ниче последица једна, која се не сме заборавити. Да би се доживели часови вредности, нема сигурнијега средства од светиње прираности мисли и од величанства тишине.

Ко год воли усамљеност, он већ самим тим очитује ретко богатство духа. Јер, што човек има више у самоме себи, утолико му је спољни свет мање потребан. Гомиле беспосличара, који се троше у ма каквим задовољствима, што се зову „убијање времена“ само беже, у колико им је то могуће од празнине коју у себи осећају. А противно томе, они у којих је моћ мишљења развијена, знају да оживотворавају мислима својим и пусте крајеве, и не боје се досаде, јер и усамљени нису никада сами.

Али, није доволно само тврдити да је лако подношење усамљености, знак јаке и плодне личности. Томе треба додати још и то, да се личност у свој снази и плодности својој може с успехом развијати једино под добочинством самоће. Али да би се самоћи указао култ, који јој припада, није никако

потребно напуштати друштво, и живити далеко од људи. Бити усамљен, значи живити у својим мислима, а са својим мислима може се часовима дуго живити и у средини гомиле, и негде у повучености. Оно пак, што би нас сигурно понизило, то је, кад би и ми присуствовали гурњави гомиле, и певали с гомилом у један глас.

Док се налазимо у активном животу, наша се мисиона енергија смањује јер тада спољни живот ставља своју руку на нас. Когод не резервише себи по неки час преко дана, да би се дизао на врхове свога личног живота, он је роб, па био велики политичар, прост раденик, финансијски магнат, или осуђеник. Докле год се налазимо у активном животу, нема изгледа да се икада нове мисли зачну у нама. Јер, док је унутарњи живот у сржи својој партикулариста и сепаратиста, спољни је живот напротив нивелаторски. Само унутарњи живот, који зна за привилегије своје, може нас спасити од никости, од просташтва и од аутоматизма, ослобађавајући нас од спољнег уплива, који се по природи својој састоји у понављању и у имитовању. Унутарњи нас живот уводи у свет маште и сањарења, који је на против у сржи својој импровизатор и иноватор.

Према томе, само у усамљености ствара

човек своју личну душу, а у томе лежи тајна плодности. Мисао, мајка стварања, има ту одлику: да, у што дубљој усамљености пушта корен свој, у толико јој је лишће гушће. А то ће рећи: у колико је личнија, оригиналнија и једноставнија у зачетку своме, у толико има више изгледа, да у заједничко нам наследство, унесе што богатији прилог.

Нема dakleничега претеранога у тврђењу: да, у колико је живот благороднији, у етимолошком значењу те речи, то јест плоднији, у толико је више оријентисан према есенцији бића свог, а толико је више јалов и egoистичан, у колико више баца поглед према спољњем свету. Ако вам се очи отварају само према спољњем свету, ви ће те сигурно почети да видите себе, и да не видите ништа друго, до само себе.

И зато, што многи људи само о себи мисле, и нису били у стању да пониру у дубине свога бића.

Само, ја нисам толико наиван, да верујем, да се претстава о каквом великому идеалу, може зачињати у свим мозговима, нити, да су сви људи подобни, да активно буду плодни.

Између хиљаде различитог схватања идеала, само се један не може никако усвојити, и то онај који гласи: нема идеала.

Dr. G. Dromard.

ПУТЕВИ СУДБИНЕ

— НОВЕЛА —

Некад, становали су у суседству, виђали се и дружили се често, и тако још из гимназије постали добри пријатељи. И без сумње, и то је био један од узрока, што су се, по свршеној матури обојица уписали на философски факултет. Као што се то обично дешава у таквим приликама, код младих другова и пријатеља: међ њима је било много сличнога у мислима, тежњама и погледима. Да и примећавали нису, они су утицали један на другога, и тај утицај био је доста јак, јер је тако рећи био свакидањи. По свршеној Великој школи срећа их је послужила те су обојица добили за предаваче у Београду, а то им је опет дало потстрека те су се обојица, после кратког времена, спремили за професорски испит, и положили га.

Отац једног од њих, Милете Савића, био је такође гимназијски професор, тада већ у пензији,

а отац другога, Добре Аничића, који је већ био умро, био је окружни начелник.

Једнога мочарнога Октобарског дана, а то је било 1893. године, седела су њих двојица у малој Милетиној соби, у кући Милетиних родитеља на топчидерском друму. Први преданаци скоре зиме већ су били наступили. И ако пећи још нису биле ложене, по унутрашњости кућа, по собама, осећала се она пријатност, ако се може тако рећи, некакве тешње заједнице и интимности, што се јави и међу најрођенијима, кад се по улицама живот почне да гаси, да смањује због спољашњих непогода, и кад се појам мирнога живота по кућама, по собама, претстави у некаквој нарочитој светlosti.

Било је одмах по ручку, доба, у које су најчешће одлазили један другоме, разговарали су, пуштили и пили каву.

— Па то ваљда није баш тако озбиљно? после кратког ћутања запита у један мах Добра Милету.

— На против: врло озбиљно, одговори му Милета.

— То је тако изненада, тако брзо дошло!

— Сасвим изненада и сасвим брзо.

— И према томе, може се исто тако брзо и свршити.

— А, неће.

— Одкуд то можеш тако сигурно да тврдиш?

— Могу, јер осећам да ће ово са мном трајати врло дugo, можда... за читав век.

Како је то Милета сасвим озбиљно рекао, Добра га нарочито погледа. Видио се, да су га те пријатељеве речи морале јако изненадити.

— И никада је велиш ниси до сада видио?

— Никада.

— Можда је странкиња?

— Није. Српски су говорили, и мислим, да јој је мајка она старија жена што је била с њом.

— Кад су се сишле с трамваја, јеси ли ишао за њима: јеси ли их пратио?

— Нисам, и то ми је највише криво. То ми је пало на памет тек пошто се трамвај кренуо. Сишао сам на првој идућој станици. Иако сам се врло брзо вратио тамо где су оне сишле, њих више није било. Ишао сам и десно и лево, и тамо и вамо, али узалуд.

— Кад си је кажеш то видио?

— У прошли понедељак.

— Чудо ми то ниси раније казао?

— Мислио сам да о томе не говорим никоме па чак ни теби, али ето, теби нисам више могао да тајим.

— Па шта ти се то на њојзи толико допало?

— Шта? запита га Милета, а очи му се мало више отворише и јаче засијаше: све, сва појава њена. Пре свега лице. Ах, да знаш само како је лепа! Плавуша је. Мало је виша од средњега раста. Има очи какве, чини ми се, до сада још нисам видио, пуне доброте, пуне благости. Нос јој је прав и танак, у најлепшој симетрији с осталим деловима лица; има мало интелигентно уво, а уста најчистијег цртежа. Кажем ти: чим сам сео и спазио је преко пута себе, осетио сам у души нешто што дотле никад осетио нисам, некакво задовољство, срећу.

— То је онда нешто што се ретко дешава, рече му Добра, ретко у животу, а већ у причама тога има врло много.

— Али најглавније ти нисам још рекао, продужи Милета.

Добра га с још већом пажњом погледа.

— У свему томе има још нечега... како да ти кажем: нечега врло чудноватога.

Бутећи, са све више љубопитства посматрао га је Добра.

— Између мене и те непознате девојке, коју

сам први пут у животу видио има неке... тајанствене везе.

— Забога Милета!

— Слушај само. Био сам још мали, тек сам био највише, у петом или шестом разреду гимназије. Једнога дана, у стану код једног свог тадањег друга, прелиставајући неке илустроване новине, све ми се чини *Leipziger Illustrierte Zeitungen*, нашишао сам на слику једне младе девојке. Као што видиш, једна сасвим обична појава. Али та обична појава, имала је бити за мене читав један догађај. И ако сам дотле видио безброј слика, међу којима и много лепших, чим сам ту слику угледао, осетио сам у младим дечачким грудима својим такву благост и задовољство, које се можда једино може сравнити с осећајима дубоке, чисте непомућене среће. Била је са шеширом на глави, једним сасвим обичним женским шеширом, под којим јој је вирило неколико прамичака косе. На себи је имала сасвим скромну хаљину, сукњу, не баш до земље, тако да су јој се виделе плитке ципеле и, од прилике, од исте чоје, жакет, закопчан. Испод жакета видио јој се један део јаке од блузе, око витког јој, још детињег врата, и на јаки прилично велики округа брош. На рукама је имала рукавице. Стаяла је поребарке, али лицем окренута гледаоцу. Леву руку држала је савијену у лакту, и преко ње висио је један не баш тако мали ретицил, неке старинске форме, а десну руку, мало испружену, држала је наслоњену на дршици од сунцобрана, који је мало у косо стајао. Став јој је био лак и природан. Њеним благим погледом био сам као опчињен. За што? откуда то? како то? не знам. Тек да сам био сам, сигурно је, да бих је пољубио, да бих је притиснуо на груди, као што мајка дете на груди притисне. О ономе што се подразумева под речју љубавни осећај, наравно, ту није могло бити речи. Да се не бих издао, продужио сам да прелиставам књигу, да тобож гледам друге слике, али та ми је девојачка слика била стално пред очима. Кажем ти: био сам као очаран том сликом. Кад сам после пошао кући молио сам тог друга, да ми, ако хоће, ту слику поклони, и био сам срећан, кад ми је рекао, да је могу понети. Убрзо сам је урамио и окачио је, ето ту, више стола, где је сад полица с књигама. И ту сад долази оно што је најчудније. Кад год сам полазио у школу, ја сам се од те слике опраштао као да је живо створење, и жељно чекао да се вратим кући, да је опет видим. Ја сам друговао с њом, ја сам разговарао с њом. С њом сам делио своје дечачке и бриге и радости; њу сам молио да ми буде од помоћи, да ме благослови у каквим ондашњим тежим часовима мојим. Под њеним благим погледом сањао сам прве младићке снове, и премишљао о свима оним многим појавама, о онима које сам већ тада доста јасно видио, и онима, које сам наслућивао. Моје духовно усавршавање

и препорађање вршило се, као што видиш, под некавим њеним тајанственим утицајем. И што је главно: то је трајало тако више година. Та је слика, на моју велику жалост, нестало, али њен благи утицај на моју младост трајао је и даље, ни мало слабији но што је и дотле био, док сам је још имао пред очима.

— Разумеш ли, дадаје после кратка ћутања, шта сам ти тиме хтео рећи?

— Мислим да сам разумео, одговори Добра, непозната с трамваја јако личи на ту слику.

— Знаш ли како? Као да је та слика онда, пре толико година, рађена са ње, али са ње каква је данас.

— Одиста чудна случајност.

— И случајност и можда још нешто више: некакав наговештај.

— Али ако се тај наговештај сврши на томе једном једином виђењу? запита га Добра.

— Мени опет нешто стално говори, да ћу је поново видети.

— Па ипак ја не бих тај мали догађај схвatio тако као ти, тако озбиљно. Ја бих на тај догађај попре гледао као на неку ређу случајност, која ми је пружила неколико пријатних часова, и дала ми прилике, да се мало јасније сетим неких успомена из детинства

— Тако би јамачно и самном било, упаде му у реч Милета, да је та девојка за мене само то, што су и многе друге лепе и симпатичне девојке. Али зар ти не видиш шта је она мени?

На то његово питање Добра за мало што му не рече: да он то баш ни мало не види, али из бојазни да га такав његов одговор не би можда наљутио, ућутао је.

Он је волио Милету, више но и једног друга ни пријатеља свог. Управо по души: по осећајима по мислима и чежњама, Милета му је био једини друг. Знао га је као врло разборитог и паметног, али и као јако склоног маштању, и знао је, да треба да је пажљив с њим у томе погледу.

— Да ли си бар за ово неколико дана покушавао да дознаш шта о њој?

— А како бих то? запита га он љубопитљив.

— Па не знам: да идеши тако, да шеташ преко Теразија, по Калимегдану, Кнез Михајловом улицом, у опште тамо, где би је понајпре могао видити. Да идеши да је тражиш.

— Нисам. Само сам мислио на њу. Тек реци, није ли то зар чудноват доживљај?! Ко је још молим те, у мојим тадањим годинама, осећао то што сам ја, према мртвој слици једној, и ко се то још тако понашао као ја? Шта је то мене привлачило тој слици, тој нацртаној девојци? Како то да ја, дете једно, отворим срце своје једној обичној слици из илустрованих новина, и свом својом детинском ду-

шом предам њој и заштити њеној, све моје тадање мале жеље и интересе? Зар нема ту нечег необјашњивог, молим те, нарочито, кад ту наслikanу девојку после више година сртнеш живу, исто онако лепу, и гледајући је задрхиши под оним истим некадањим осећајима велике среће?

— Дешавале су се, рече Добра, и чудније ствари, па зашто на послетку да се и теби тако што не би могло десити. Слично ономе што се зове *предосећај*, тај твој догађај са slikom могао би се у овом случају назвати *предвиђење*.

— Не знам шта је, продужи Милета. Могу ти само толико рећи, да ја ту непознату девојку сматрам за нешто близко своје, сматрам је за неки део самога себе. Ово неколико дана све ми се чини као да је стално ту крај мене, и да треба само да викнем па да ми се одазове. Моји некадашњи осећаји и мисли поводом слике, добили су нове хране, и ја их поново преживљујем, само сада још некако свежије и живље..

Суморни Октобарски дан већ се ближио крају свом, кад се Добра опростио од Милете и пошао кући. Напољу је било прилично захладило, и ветар је почeo да дува. Пошавши бржим кораком да што пре кући стигне Добри се чинило, као да је поред те спољне хладноће осећао и неку другу, унутрашњу. Чудна исповест његовог друга, коју је у почетку тако олако примио, постепено све је више задржавала његову пажњу. „Ако одиста нађе на њу“ мислио је, „онда то више неће бити само случајност“. И маса необјашњивих прича и догађаја о којима је слушао, створи се крај њега у најразличнијим облицима. Она лица мистичног и тајанственог, што је сваки од нас у себи носи, пробуђена, и у њему се поче развијати. Паде му на памет, како му Милета кад су разговарали о девојкама, а што се често дешавало, није ни о једној говорио тако као о тој непознатој, и обузе га љубопитство да је види и позна. Ту му опет паде на памет, како се то можда неће никада десити, и часом кренуше му мисли на другу страну. Помисли: како често пута на први поглед мали, незнанти, и изненадни догађаји опредељују читаву будућност појединача. Још само пре неколико дана, Милета је тако мирно ишао својим путем и смешећи се саопштавао му по кој пут, како су ради да га жене, док он на женидбу још и не мисли. А већ сад, каква промена у том погледу! Кад би само до њега зависило, и не разбирајући ни које, ни шта је та девојка, ни чија је, ни каква јој је мајка, он би је запросио, и сав живот свој везао с њеним, и ни мало не сумњајући веровао, да га с њом срећа чека.

II

После извесног времена, једног снежног зимског дана по подне, кренуо се Милета од куће, у

намери, да оде једној својој тетки, којој је врло често и врло радо одлазио. Имала је сина Андреју, младог артиљериског капетана, млађег од Милете, ал његовог друга из детињства, и две кћери, од којих старија Милица, свршена институтка, већ је била удавача, а млађа Ана, била је у трећем разреду Више Женске школе. Они су му били најближи род. Поред њега и Добра им је одлазио, и Милета је по кад кад, с радошћу помишљао на ту могућност, да се између Добре и Милице развију какви нежнији осећаји, и да се то двоје узме. Па и тога дана држао је, да ће и Добрку затећи код њих.

Кад је дошао тамо, у соби из дворишта затекао је само Милицу и Дану. Теча и тетка били су отишли негде у посету, а брат, капетан, био је тога дана дежурни у гарнизону. Милица је седела крај прозора и читала, а Ана седела за столом на средини собе и писала нешто, радила некакав школски задатак. На пољу је падао снег јужњак, и у мирној атмосфери коју није реметио ни најмањи ветрић, полако се спуштао на земљу, и све дебљим слојем покривао неколико леја у дворишту, што су се виделе кроз прозор, оивичених још доста ниским редом шимшира, и неколико хумака покривених сламом и грубим тканинама, испод којих су лежали затрапани прутеви ружа, да тако заштићени од зime, дочекају идуће пролеће. У гвозденој пећи у једном углу, хуктала је ватра.

И ако је ту средину врло добро познавао, био у њој небројено пута, Милети та мирна соба тога дана дође некако нарочито пријатна и драга. У њој је све дисало не само чистоћом и уредношћу, не само видним знацима оне тако дирљиве вредноће женских руку и отисака женске душе, него и неком доброчином благошћу, која крепи и освежава и најсвежије и најкрепије. Као у некаквом изненадном откровењу, он је тога дана осетио све то, и под мноштвом пријатних утисака, дрхтало му је срце препуно неког тихог задовољства.

Милица је читала књигу коју јој је он позајмио. То је био чувени Достојевсков роман *Униженi и увређени*, који је он у својој седамнастој години први пут прочитao, и који је оставио дубоког трага у младој души његовој. И почели су говорити о томе роману, пошто је без сумње, и сам тај роман, уз пријатне успомене младачких дана што их је покренуо, не мало допринео томе, тако разнежелном његовом тренутном расположењу.

Још из раније, између њега и Милице, владали су дубоки пријатељски одношаји. Да су били рођени брат и сестра не би се више волели. Он је најрадије у разговору с њом, у опхођењу с њом, уносио оно, што је инстинктивно схваћао као једну од најбољих страна своје природе: своју дубоку наклоност ка душевном, ка мирном животу у узаном породичном кругу; своју наклоност ка једноличним данима

обичнога свакидањег рада, ка оним честим знацима љубави и наклоности, што се свако дневно јављају међу члановима једне исте породице, једне исте крви. Губећи се у сањарије, у оним моментима, кад нас обузму магласти осећаји жудње за срећом, моментима, којима се ни један жив човек отео није, и он је на послетку дошао до уверења: да се до среће ипак понајдакше може доћи у узаном кругу породице. А он је тако мислио и осећао у многоме и због саме Милице, те своје сестре од тетке. У његовим очима, она је управо била некако ретко оваплоћење мирног и срећног породичног живота. Њему је, поред ње, пријатно пролазило време и кад нису ништа говорили. Кад је она обично заузета послом ишла тамо вамо по кући, а он се забављао с Даном или разговарао с тетком. А то се по најпре дешавало с тога, што је растао и развијао се у њеном друштву. Она никад необјашњива дубина и тајанственост женске природе, држала га је кроз сву му младост под својим окриљем. Он је осећао, да у друштву те добре девојке и кћери, стоји на домаку светlosti, која се никад гасила није; на домаћу луче, која је најјасније обасјавала свет људи.

После неколико изменењих мисли и опажања о *Униженi и увређени*, говорили су о руском роману у опште; о јунакињама из руских романа.

— Оно што их највише карактерише, рекао је: то је, што су све оне и тако обичне девојке, а у исто време и тако ретке. Свака од њих, и мислима и делима својим, засебан је један врло компликован и врло интересантан свет.

— То ти је врло тачно опажање, рекла му је она.

— Или бар, како се мени чини продужио је он: таква је већина руских девојака, које су нам руски добри писци износили.

— И оне су чист национални руски тип, каквих је врло мало у других народа. Оне су управо један девојачки тип за себе. Ето узмимо на пример наше друштво. Код нас би било тешко наћи девојку, која би по природи својој била слична тим руским девојкама.

— Зашто то мислиш? запитао је Милета.

— Мени се чини, да смо све ми још доста неразвијене. Умно смо, без сумње, то исто што су и девојке напих година из најкултурније какве средине, у то ни мало не сумњам, само ми те своје умне способности још не искоришћујемо како би могле, и како би требале. Једно, наше друштвене прилике, а друго, сам начин кућевног васпитања, не дају још нашим девојкама, да самостално, да својом памећу посматрају свет око себе, и да самостално изводе закључке из утисака што на њих друштво чини. Све смо ми још непрестано, која више, која мање, под туторством и под влашћу породичних

традиција и родитељске речи. А од таквих девојака тешко је створити романтичне јунакиње.

— О, како ти погрешно мислиш, рекао је Милета. Напротив, и без обзира и на средину, и на све остале прилике, свака од вас девојака, има у себи клицу за јунакињу каквог романа. Зар си ти мало пута чула, како се каже: да су неиспитани путеви којима ваша женска срца иду? А видиш: једино у вашим срцима почива сав материјал, којим се романси и преживљују и пишу. Стоји само то, да су ретко који младић и која девојка свој роман и на-

писали; али су зато, сви они ипак своје романе преживели. Али баш и поред тога, величина и слава ма каквог романа, није никад зависила од величине преживелих дугађаја, но једино од величине душе писца романа. Ни један роман нису створили јунаци романа у животу, но једино писац романа. Ни једна средина у којој људи живе, не оскудева у великим романским и најдубљој поезији, но може оскудевати само у писцима од талента. То је једна тако позната и стара истина, да ми је чудно, да си је могла превидети.

(Наставиће се)

МУЗИКА И ПОЕЗИЈА

Била су једном срећна времена, кад су музичари компоновали ремек-дела и не знајући каква дела дају, кад су Себастијан Бах, Хајдн, Моцарт, наивно приписивали Богу у заслугу, славу својих творевина. То је био рајски период младости и чистоте душе. Још музичка Ева није била дирнула проклети плод с дрвета знања, живећи у миру и у радости у своме роду. Али данас више није у рају. Из раја ју је истерала ћавоља потреба сазнања „Поражаћеш се у мукама“. И одиста отада порађа се у философији, у психологији, у етнографији, у историји старој и новој. Њени лепи сунчани часови инспирације троше се у ривењу сувопарног земљишта теорије, сматрајући се срећном, кад у место блага које тражи, нађе на црва.

Да ли је поетски принцип музике у самој музici, или у резултату, потпуне, апсолутне везе музике са речима?

Неки налазе, да је музика сасвим независна уметност, која вади из саме себе средства за изражај, и да је веза са речима само спречава, да се слободно креће. Философ Шопенхајер иде у том смислу тако далеко, да препоручује пример Росинијев, који је не дајући никакав значај речима, речи употребљавао како је за згодно налазио: „пошто музика тако јасно говори својим сопственим језиком, да јој никакве речи нису потребне, и да јој је и обичан оркестар довољан, да произведе своје ефекте“.

Може се замислити, какве је буре морала да изазове таква једна херезија, код добрих правоверних! Одмах су се латили канонске књиге, да би се инспирисали Духом светим. А теоријска дела Рихарда Вагнера, сведена су само у девет сvezака, чија је садржина трансцендентално у апсурдноме и у надмености. Ту је говор и о политици и о религијама, и о историји, и о социјалној економији, али, све то сведено на центар, то јест на његову личност, на

њега, месију кога су пророци наговестили, и који је сишао с неба, да одкупи и данашње и будуће нараштаје од страшнога ропства предрасудама.

Девет сvezака теорија! какав, и колико тежак пртљаг за музичара, онда, кад нас мудрост учи, да дух философске спекулације и тварачки геније нису навикнути да иду заједно! Али ништа зато. Ту се као пример узме сам Бетховен. Није ли зар творац девете симфоније читao Плутарка, и хијератичке сентенције позајмљиване из храмова у Саис-у, и није ли зар у томе несумњив доказ о томе: да осећање естетичко не искључује творачку силу? У осталом, шта је та девета симфонија, ако не први корак ка поетској музici, први корак ка лирској драми.

Зна се да у тој дивној Симфонији и хор има удела. Али, и ако би многи нашли то стање речи и музике, као нешто сасвим природно, и не би се чудили, гледајући, како и Бетховен једном покушава, да види шта се збива с једном Шилеровом фразом кад се обре у понору његове хармоније, творцима разних система то није ни мало сметало а да не узвикну: „Гледајте, гледајте само какво се чудо десило: Бетховен на врху своје активности од једном немоћан стаје. Пишући своје последње дело, осетио је, како је сама музика немоћна да изрази његову мисао, и зове у помоћ поезију, и речи Шилерове, допуњујући му инспирацију, одјекују као посмртно звono апсолутној музici, наговештавајући ново доба, у којем ће поезија и музика бити нераздвојне“.

И стога би већ било крајње време да се једном сврши с тим смешним уображењима некакве естетике на издсају. Никада Бетховен није порекао самога себе.

Многи упорно покушавају, да нам претставе музiku као хармонично тело, тело, коме поезија, или боље речено, књижевни текст, душу даје. Међутим, то је страшна заблуда. Музика има своју сопс-

твену душу, своју поезију, ту наравно мислим на добру музику, пошто рђава музика нема душу...

Велики песници, велики сликари, сишли су, са сцене, на музичарима је сада, да попуњавају ту празнину...

И уметност као и Природа, воли слободу крећања, и воли да се развија у свим правцима. Поред лаворике расте мирта. Калемити их једну на другу, и од двају стабљика створити само једну, одиста, какав велики напредак! Као да у свету постоји само позоришна музика! А камерна музика, за коју обично нема ни мирте ни лаворике, хоћемо ли њу да бришемо? Хоћемо ли да одбацимо сонате, симфоније, сву ту силну расцветаност апсолутне специјалне културе? Али, то је само музика ради музике, то је *l'art pour l'art*. Међутим оно, што Себастијан Бах, Хајди, Моцарт, мисле док су за клавиром, заслужује вальда да се чује. Једна соната Бетховенова нема речи, али, да ли је она зато без поезије? Зар је тешко осетити јасност дијалога између маестра и његовог инструмента? Пратите само музичку фразу, и помоћу ње ћете боље но и помоћу најлепших стихова, разумети дубоку људску драму, која се развија пред вама. Ни једна црта те душе неће вам измаћи, осетићете све њене најтајније вибрације и радости и бола, њену нежност, њене снове, њену помаму, њена очајања, и било да плаче, да се смеје, да вапи, израз ће јој бити увек прост и истинит, и стално ће се одржати на моралној висини. За то су последње сонате нарочито интересантан пример, и могло би се навести, више *adagio*, који говоре о метафизици, бескрајности и царству Божијем, с узвишењишту и ауторитетом једнога Bossuet. Ту нема ни помена о говореним расправама, које је тако незгодно увео Berlioz, па ипак, ви ту нећете изгубити ни једну сузу те узбуђености. Њена је лепота у изразу осећања што га је пејзаж инспирисао, а не у сликању тог пејзажа. Бетховен није никада писао имитативну музику. Његова је концепција рефлекс већ савладаног осећања.

Код песника у поезији, и нарочито у позоришту, има материјала за унапред одређени циљ који музика не подноси. Музика асимилира себи карактере, страсти и ситуације, али је дуге тираде ометају. Неколико капи есенције довољне су, да замеришу вазу: неколико речи љубави, љубоморе, гнева, довољно је, за развијање великог музичког комада.

Чим почне да дејствује, музика заповеда, речи се покоравају, јер ма како да су рђави стихови, они не могу да спрече добру музику да буде добра, док и најлепши стихови нису ни од какве помоћи рђавој музичи...

Хајне је једном рекао за Шопена: „kad импровизира за клавиром, изгледа вам, као да је пред вами путник, који се вратио, из неке земље снова, и дође вам да га запитате: је л'те молим вас, да ли

тамо дрва увек певају на месечини тако дивне арије?“

А зар се на исти начин не могу окарактерисати и Шуберт, и Белини? Шуберт вечита расцветаност, и неисцрпна инспирација, нови Миди своје врсте, који претвара у мелодије, све чега се маши; коректни Менделсон, који у најчистијем кристалу израђује свој пехар оивичен златом; бесомучни Berlioz с титанским смеровима, поета до сржи у костима; Сицилијанац Белини, Перголез?

Такве појаве не засењују два пута свет. Музика је једним јединим замахом дала све што је дала...

Уметност, која хоће да се обнови разним префињеностима и техничким куријозитетима, не улива никакво поверење...

Музика будућности дели се на два правца: на музику наших малих позоришта, и на музику у Bayreuth-у, а од њих двеју није можда смешнија она, о којој се обично каже...

Мелодија је напуштена... Дошло је доба епигона. Остали су овде, онде по неки манијеристи, чији извори пресушију у току само неколико месеца, и понеки пролазни виртуоз, који има и духа и руку, али који пропада, чим мода престане да га одржава. Ствари које нас данас забављају то су фигурине са етажера, прилагођене нашем неизвесном укусу. И ми уживамо у њима, не водећи много рачуна о томе, шта и колико оне вреде...

А уметничка дела не препоручују се само квалитетима због којих данас имају успеха, пошто су ту потребни и други квалитети, независни од века, и од средине. Велики уметник ствара за вечност, утискујући у своје дело и савремени, увек више мање пролазни идеал, и вечни карактер Лепога. Музика Моцартова и музика Бетховенова носе тај печат вечнога, којем се дивимо и у Милошком Венусу, унаточ разлике и климе, и религије и цивилизације. Грци су јој се дивили као богињи, а ми јој се дивимо као ремек-делу а то је једно и исто.

Та сличност доводи до закључка: да свака цивилизација само у једном периоду свога живота израђује своја ремек дела. Као што је грчка скулптурска уметност била сан древности тако је музика сан модерне епохе. Све степене које је једна прешла, прешла је и друга. Архаизам, из почетка спор, потом узношење: период ежински с једне стране, с друге, Хендел, Себастијан Бах. Потом идеалан лепи стил: с једне стране Фидијас, с друге Моцарт и Бетховен. После тога дошао је украшен, окићен, богати стил. „Направио си своју Јелену богатом, јер ниси био у стању да је направиш лепом“, а то је фаза која наговештава декаденцију. Полазећи са тачке гледишта, да је музика остварила оно, чemu је намењена, и она је, као што је и грчка скулптура то дала у току једнога и по века, и то што је дала, довољно је за сва времена.

ЖИВОТНО ДЕЛО И ЕСТЕТИЧКО СТВАРАЊЕ

Човек, сличан уметнику, стално о животу маштари, и труди се да га реализује. Као год што уметник уобличава материју, да би од ње створио дело, исто тако и човек уобличава, изграђује средину у којој живи, и изграђује самога себе, да би свој живот, у дело извео, стом разликом само, што је живот никад не довршено дело, и што има да се стално израђује.

Сву уметничку активност рађа инспирација, а исто тако, и сва људска активност наша, рађа се посредством инспирације, која се зове идеал. Између идеала и инспирације постоји заједница механизма и заједница порекла. Заједница порекла, јер незадовољство стварним животом сугерира нам помисао о неком вишем, фиктивном животу, инкарнираном, у уметности, а исто тако: незадовољство стварношћу гони нас, да замишљамо неку бољу стварност, и да претставу о тој стварности пројектујемо у идеалу. У оба дакле случаја пессимизам је у основи. Постоји рекосмо, и заједница механизма, јер уметничка инспирација што претходи делу, садржи у себи нагон за стварање дела, а исто тако и идеал, то јест претстава, што претходи жељеној стварности, повлачи за собом радњу, која има ту стварност да реализације. Опет дакле у оба случаја иста динамогенична вредност, и исти процесус једне могуће стварности ка остварењу саме себе.

Напослетку, као год што извесна техника мора да посредује, да руководи активност уметника, исто тако извесна техника што се зове *слобода суђења* мора да посредује у вођењу активности људске за стварање животног му дела. Уметник мора да добро познаје материјал којим се служи, средства која може применити и ефекте који се могу постићи, и без добре технике и најбоље инспирације остају јалове. Исто тако, и дело животног стварања мора се оснивати на познавању разноврсних фактора, које можемо или употребити или неупотребити, али без слободног расуђивања и најлепши идеали зидају се у ваздуху и остају Химере. Као год што техника омогућава инспирацију да се очитује, слободно расуђивање даје идеалу право да се реализује.

Тачнијом комбинацијом тих двају противречних сила: технике и инспирације, ствара се уметничко дело. Компромисом пак двају сила: слободним расуђивањем и нашим идеалом, ми конструишемо свој живот.

Ако би се хтело да потраже односи између техничке стране и инспирације, и довршеног дела уметничког, дошло би се до пропозиција од којих је свака скоро аксијом.

Инспирација и техника једног уметника, нераздвојне су од његовог дела. Уметникови замисао већ

је његово започето дело, а његово остварено дело, то је његова довршена мисао. Вредност инспирације и квалитет технике, одмеравају се према реализацији дела; али пошто су узвишеност и савршенство дела потпуно подложне инспирацији и техничким квалитетима, то је онда главно знати уметничку замисао, која је синтеза тих двају фактора.

А те исте пропозиције дефинишу и односе што постоје између идеала и слободна расуђивања и наше свакодневне активности, у израдњи нашег животног дела.

Они, који узносе акцију, нису били увек свесни њене природе, и само им њихова наивност може служити за извиђење заблуде у коју падају, стављајући по страни акције мисао, која је душа акције. Без мисли нема ничега, а и без акције која остварује мисао, такође нема ничега. Акција, идеал, и слободно расуђивање, нераздвојни су. Или још боље рећи: идеал и слободно расуђивање, у сржи су акције, као што је акција у њиховој резултантни. Мислити, значи почети радити, а рад значи довршавати мисао. Мисао је латентна акција, а акција је оживотворена мисао. Мера нашег идеала и нашег слободног расуђивања, почива у оплођеним акцијама које из њих произистичу, и које стоје у управној сразмери према снази идеала и квалитету слободног расуђивања. Богатство жетве, потпуно је подложно узвишености и снази мисли из које се рађа, из чега излази, да је међу свим делима људским, мисао најглавније дело.

Лепо је дело, лепа уметникова замисао, коју је он знањем својим оживотворио. Леп живот, лепа је замисао, коју је оплодио разум људски. Најумешније владање најузвишенијим сном, у томе почива сав живот човеков.

Међутим, има уметника медиокритета, чија вулгарна инспирација даје само беззначајна дела. Има их и такових, које одушављава племенита инспирација, али који, не располажући довољно потребном техником, дају рђава дела. А има их и такових, који су права антитеза тима другима, код којих необуздана техника парализе замах, гуши мисао, обуздава инспирацију, убија уметност, научним аргументима, и даје ма какво артифисијелно дело, или не даје ништа.

Та три типа понављају се међу људима у опште, а и у животу исто тако три је начина рђавог живота.

Без идеала нема ни инспирације, и то је *изолованост акције* у свој вулгарности њеној. Занемарује се слободно расуђивање, о идеалу се не води рачуна, греши се због недостатка технике, и то је *изолованост сна*, који развија активност, али без обзира на стварност живота. На послетку много се

полаже на слободно расуђивање, идеал се одстрањује многом строгошћу, многим цензурисањем, и греши се претераним истицањем технике, и то је изолованост сна, у том случају неплодног сна, који сам себе ништи.

Изолованост акције, одвојене од сна; изолованост сна одвојеног од акције: што значи, тамо немоћност маште, а овде, немоћност реализација. То су две опасности, у које се, кад их човек зна, своди све знање уметности живљења.

G. D.

ХИМЕРА

А да л' све што сваког од нас светом вodi,
Није можда ипак варљива Химера!
Да не буде авај! да се на то своди
Све, и душе наше, и земља и сфера?

Химера, Химера!... Зар је мало пута
Кроз векове прошле и тај крик се чуо?
И зар где има и најмањег кута,
У ком човек није духом својим снуо

Најмрачније мисли о животу људи?
Над провалом таквом лако се обрети
Сваком, чим му срце од слутње застуди:
Чим погледе упре својој крајњој мети.

Химера! Химера! О, да л' је мугуће
Да и љубав наша у тај бездан тоне?
И да занос онај, воља и прегнуће
Душа када воле, кад су к небу склоне,

Заводљива само лаж је и превара?
Страшно ли та мис'о мучи нас и дави!
Зар баш залуд душа срећу је сневала
И залуд је чека из даљина плави'?!...

Не, не, залуд није. Ако ум нас вара,
Не вара нас душа, искра с неба пала.
А о судби нашој душа нам се стара,
И пред њом од увек истине је сјала.

ИЗЛОЖБА „ЛАДЕ“

У недељу, 19 прошлог месеца, отворена је изложба познатог Друштва српских уметника „Лада“ у павиљону на Калимегдану.

Међу радовима Г-ђе Бете Вукановић, који се, као и ранији њени радови, одликују уметничким смером и тежњом за евоцирање естетичког осећања, упада у очи њена жанр-слика „Музика“. У соби за клавиром седи једна женска прилика, а друга стоји поред ње с нотама у руци. То је мотив, који су и стари и модерни сликари мајстори, тако радо и тако често радили, и који сам по себи садржи тако много поезије. И личности и аксесоари на тој слици, добро су постављени и добро колорисани и чине врло пријатну хармоничну целину.

Сем тога, врло је добро рађен и њен лик младе девојке, под именом „Латинка“, обorenог погледа, чун изражава оног једног карактеристичног момента женске природе: и срамежљивости, и љубопитства и поуздана у своју лепоту.

Међу пет изложених слика г. Драгомира Глишића, одличном израдом издава се „Мртва природа“

под. бр. 11, и као мотив и као груписање објекта, и колористички, најбоља му је међу сликама.

Врло су му добри и оба пејзажа: „Пераст“ и „Мотив са Улциња“, нарочито с обзиром на пејзаже разних излагача, које смо имали прилику, да гледамо на изложбама у истом павиљону, међу којима је, и то у великом броју, било и такових, који су били права пародија и права карикатура сликарске уметности, и шегачење са лепотама у Природи. Само, на обема њима, ситно стење у првом плану, удаљено од воде, није добро рађено, и по заобљености својој мало потсећа на парчад камена са карактеристичним својим облицима, а на „Перасту“ облаци су претешки.

Међу сликама г. Милоша Голубовића врло је добро рађен портрет „Свештеник села Кораћице“. На тој слици дао је сигуран доказ о своме таленту. Лице је на портрету врло добро моделисано и колорисано. Добри су му и пејзажи Сеоске куће под бр. 18 и 19. Слике му „Проповед“ са фигурама Исуса и слушалаца слаба је, и као да је није радио исти мајstor.

До сада непознат Београду, г. Лайхт Себастијан дао је доста добру слику „Пејзаж-Бачка“, која би била још боља да на њоји нема оних телеграфских дирека. Кад кажемо доста добра, мислимо на мотив, на видик и на перспективу. Колористички рађена је широким потезима, што јој не иде у корист.

За г. Живорада Настасијевића можемо само толико рећи, да жалимо, што занемарује безброне лепоте мотива у Природи, на које, срца дрхте и душе се носе у висине, и даје, тако рећи искључиво или појединачне, или по три четири куће, може се рећи од картона, десно и лево од некаквог пута, и на то своди своје осећање Природе, осећање, без којегничега, али апсолутно ничега нема, што иде у царство Уметности.

Међу свим изложеним slikama рађеним уљаним бојама, битно се издваја г. Миодраг Петровић, који је на тој изложби, својим slikama, у добром смислу, отишао даље но и једном досада. И по мотивима, и нарочито по топлоти колорита, по светlosti и зраку у којем му се пејзажи купају, неоспорно очituје он свој несумњив сликарски уметнички таленат. Ми га зато сматрамо за одличног нашег пејзажисту, и у колико је то нама дозвољено, упућујемо наше млађе пејзажисте да иду за њим, и да у њему гледају добrog учитеља, коме желимо да стално мисли на усавршавање свога талента, и да ради само пејзаже а не и портрете.

Све пак оно, што је изложио г. Ђорђе Поповић, а нарочито његову „Жену пред огледalom“, сматрамо као циничко ругање лепотама у Природи, и лепоти над лепотама: младоме, лепоме женском телу,

тој најсавршенијој и песми и синфонији, творевини Господа Бога.

За пејзажисту г. Бору Стефановића може се рећи, да изложеним slikama није ништа додао својој репутацији. Слика му „У дворишту“ као мотив врло је добра. У своме дворишту млада девојка чита књигу. Дан је пријатан и леп, а она, вероватно уз помоћ неког песника, пустила се машти на вољу, машти своје младости. Како леп мотив, и како може много да каже. Добра му је и мртва природа „Цвеће“

Највише нас је пријатно изненадио г. Драгослав Стојановић. Све редом његове и темпере и акварели прворазредни су, тако, да је тешко рећи, која је боља од осталих и као мотив, и као цртеж, и као колорит и као перспектива. Његове слике: „На путу Улцињ-Вардиште“, „Село Жабаре“, Сахат-кула у Улцињу“, „Омbla у Дубровачкој Ријеци“, високих су уметничких квалитета. Кад то кажемо, мислимо на слике рађене том техником страних чуvenих мајстора.

Штета је, што г. Стојановић није чешће излагао. Наши, тако звани млађи сликари, заведени којекаквим монструозним теоријама о сликарској уметности, имали би још виши убедљивих доказа о томе, какви су у ствари легенерици, ти, тобож некакви нови уметници за којима су пошли, али пошли не да раде, на Уметности, да се усавршавају, да сеничке клањају лепотама у Природи, но да траје драгоцено време. У малој сали Павиљона изложени су само радови нашег одличног графичара г. Љубе Ивановића, са карактеристичном техником његовом, сви подједнако врло добро рађени.

П. Ј. Одавић.

Е С Т Е Т И К А

„Уметност је култура Лепога, и против оних, који би то порицали, дигли би се сви прошли векови из пепела свога, који још покрива многа затрпана урнек-дела. То довикује вечна музика. Она кличе: Не само да Уметност постоји, него не може никада пропасти. Време је чини све више поштовања достојном, а рушевине је њене освећују. Уметност ће одолети свима заблудама, свим софизмима, свим нискостима и меркантилним рекламима, свим комбинацијама зависи, свим, завидничким нападајима, и конспирацијама ћутања. Уметност ће прибрано проћи кроз сва искушења, сигурна у своју победу то стога, што ће увек бити срца која ће сагоревати на њеном пламену да је подрже, и обожавалаца да је храбре...“

Jules Breton

„...Уметник чијим се делима дивимо, престаје бити индиферентан. Он нас узбуђује у толико, у колико личимо на њега. Ко га врећа, врећа нас. Наши понос је заинтересован, кад је у питању његова слава. А без нас, шта би његова слава била? Празна реч и тело без душе. Ми славу његову ободравамо, дајући јој живота, и будећи је у нашем духу. На тај начин саопштавајући се, геније се открива и бива волен; дивљење је симпатија коју признање ојачава. Гледање каквог урнек-дела личи на разговор у којем суделујемо, и који нас узноси више самих нас; личи на неко поверљиво саопштење, којим нам се поверијава велика душа једна, и уводи нас у интимност својих највиших мисли...“

„Стварни живот је борба, у којој је egoизам главно оруђе. Како Уметност мири човека са самим собом, то га мири и с другим људима... Уметност нас преноси у свет мира... у којем се духови спонтано уједињују у општи и братски живот... Уметност не тражи ништа ван саме себе. Она је једно провизорно небо, један ограничени свет, у којем ништа не противречи законима Природе људске... У реалноме, у најскромнијем објекту који остваримо, ми кроз Уметност посматрамо идеал. Уметност је дух, не, који се одваја од Природе, него који све више и више понире у њу, и који се у њој огледа и манифестије... Оно, што човек гледа, није сам објекат по себи, но је оно, што му на објекту упада у очи и задржава његову пажњу, а то је она унутарња слика што се формира у њему...“

„Ingres нас је научио, и то више делима својим но речима својим, да се Природа идеалише, кад се с ње одстрane сви беззначајни детаљи, и узму само ознаци од значаја, ознаци есенцијелни. Он нас је научио, да на моделу пронађемо, све што садржи, да би одабрали само оно што пристоји. Он нам је говорио: да је цртеж, који говори мисли, виши од боје, која говори очима; да су наге фигуре више од фигура обучених; да је драперија виша од костима, да је сликање људских страсти, по ономе, што имају вечнога у себи, више од етнографских описа и променљивих обичаја. Једном речи: да постоји једна прва, и једна друга уметност.

„Први је он запазио праву истину, а то је, да је идеал квинтесенција стварнога; да се стил има да тражи не у ерудицији, него у животу, и да се може извести из највулгарнијих модела и да мора бити човечан, по узору грчких богова и јунака.“

„Живот налази своје оправдање у једној етапи вишеј, но што је сам живот“.

„Живи, изводећи стално у синтезу твој прошли живот, то јест, остајући стално над животом“

„Сваки има у себи нечега, што га омогућава да постане нов човек, има читаве светове да открива“

„Сем телеснога здравља не тражи ништа друго од Природе, јер ће,увек од тебе лично зависити да будеш душевно здрав“.

„Радити, не сравњујући се ничим око себе, значи, одмарати се у празници. Сравњујући се пак са оним што је изнад себе, значи постигнути стварност“.

„Сматрај као злочин против самога себе и против дела твога; сматрај као акт уништења охолост и све што није рад“.

„Не жали младост, која пролази, јер права младост није у почетку живота“.

Прва је и последња реч мудрости: „стварати од свог пролазног живота нешто вечно“.

„У своме и најелементарнијем и најопштијем облику, уметничко дело може се овако дефинисати: дело, намењено да изазове дезинтересован утисак лепоте или задовољства, независно од сваке користи“

„Уметност је стара колико и човечанство, и од постanka света има два главна извора, од којих се један састоји у жељи за улепшавањем детаља свакидањег живота, а други, којем је повод интимна потреба поштовања мртвих, која се везује са идејом култа неких виших сила“.

„Лични печат, што га уметник утискује у своје дело зове се стил. Име стилских дела, придаје се обично оним делима, у којима су се очитовале најузвишије и најличније аспирације, као што су на пример скулпторска дела Фидијаса и Микеланђела“

Исправка: У прошлом, Априлском броју, на другој страни у другом ступцу, у место: Сила поетског творачког духа, погрешно је отштампано: Сила поетског трговачког духа, што се овим исправља.

Власник и одговорни уредник Петар Ј. Одавић. Редакција Београд, Космајска 2 — Телефон 21-072.
За Штампарију „св. Ђорђе“ Стеван М. Ивковић и Боривоје Љ. Дуњић — Београд, Грачаничка бр. 11 — Телефон 28-500.

